DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-79.2-12>

УДК 821.111(73)-3“19/20”

Лужецька О.М., Петришин О.Л.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАЛОЇ ПРОЗИ ДЖОЙС КЕРОЛ ОУТС

Анотація. У статті здійснено аналіз мовностилістичних особливостей малої прози сучасної американської письменниці Джойс Керол Оутс. Виокремлено різновиди синтаксичних структур. Схарактеризовано особливості еліптичних та номінальних речень, риторичних питань. Визначено роль синтаксичних структур, які функціонують комплексно та підкреслюють своєрідність авторського стилю. З'ясовано, що письменниця широко використовує різноманітні лінгвостилістичні засоби, реалізуючи закладені в них багаті емоційно виразні можливості. Окреслено продуктивність простих речень та речень з однорідними членами, які надають оповіданню динамізму та емоційної напруженості. Доведено, що складні речення слугують для змалювання стосунків між людьми, їхнього внутрішнього стану.

Ключові слова: мала проза, Джойс Керол Оутс, синтаксичні конструкції, лінгвостилістичний аналіз, еліптичні речення, номінальні речення, риторичні питання.

Luzhetska Oleksandra, Petryshyn Olha

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

LINGUO-STYLISTIC FEATURES OF SHORT FICTION BY JOYCE CAROL OATES

Summary. In the article an attempt has been made to analyze the linguistic features of short fiction written by a famous American novelist, short-story writer, and essayist Joyce Carol Oates. The types of the syntactic structures have been singled out and examined in detail. In particular, the peculiarities of elliptical and nominal sentences as well as rhetorical questions have been characterized. The main stress has been made on the role of different syntactic structures that function in a complex and emphasize the author's individual style. The syntax of Joyce Carol Oates' short fiction is characterized by the use of different types of sentences: simple, complex, compound and mixed. A great number of simple extended sentences with homogeneous parts of different types have attracted our attention. It has been clarified that the writer applies to a great variety of linguistic devices using their emotionally expressive resources. Focusing on the study of the linguistic features of the short fiction "Bloodstains", we have come to the conclusion that the attention to the inner world of the individual and to solving the mystery of his/her own "I" is the main feature of Joyce Carol Oates' literary creativity. It is very typical of her short fiction at all stages of its development. It has been found out that the author's style is characterized by a striking identity, a combination of different literary and philosophical traditions in the interaction of which a special artistic world has been crystallized. We are convinced that its integrity is conditioned by the writer's firm moral and ethical position, which manifests itself in the humanistic effort to condemn evil and to magnify the good in a man, her desire to depict the truth of human existence and to reveal the depths of a personality's spiritual conflicts. Having carefully considered the linguo-stylistic features of short fiction by Joyce Carol Oates, we have come to the conclusion that the research of such kind has never been undertaken before in a systematic manner. It has been suggested that the literary activity of this extraordinary personality is worth studying and the attention of researchers and literary critics.

Keywords: short fiction, Joyce Carol Oates, syntactic structures, linguo-stylistic features, elliptical and nominal sentences, rhetorical questions.

Актуальність проблеми. Джойс Керол Оутс – одна із найвідоміших і найскладніших сучасних прозаїків Сполучених Штатів Америки. Творчість її неоднозначна, багато в чому суперечлива, але в кращих своїх творах Оутс постає як художник-реаліст, що правдиво відображає американську дійсність. Найприкметніша риса творчості письменниці – розгляд долі особистості на широкому соціальному тлі. Увібравши те краще, чим вирізнялися американські письменники попередніх епох, Дж.К. Оутс витворила власний яскравий і неповторний художній світ. Його своєрідність – у виділенні письменницею трагічних ліній людської долі мешканців великого міста у неупередженому зображенні загальної відчуженості і духовної ізоляції. Джойс Керол Оутс є автором багатьох романів, новел, коротких оповідань та критичних статей. Поклавши в основу свого стилю відтворення особливостей внутрішнього світу людини, її психіки, письменниця створює багатопланову оповідь, де розкриває чимало проблем, актуальних для особистості та суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню творчості Джойс Керол Оутс присвятили свої праці відомі критики та літературознавці (У. Аллен, К. Бастіан, Е. Бендер, Г. Блум, Л. Вагнер, М. Грант, Д. Джермейн, Г. Джонсон, Ф. Каннінгем, А. Кейзін, Дж. Крейтон, Ф. Лерканже, Лі Мілаццо, Норман Торборг, В. Салліван, І. Шоултер та інші). На жаль, в Україні, а також у інших країнах пострадянського простору попри незмінний інтерес читачів до Джойс Керол Оутс, констатуємо брак уваги літературознавців до її творчості: розвідки Т. Денисової, Н. Висоцької, М. Анастасьєва, Г. Анікіна, О. Зверева, М. Кореневої, М. Мендельсона, О. Мулярчика, М. Нартиєва, М. Пальцева, М. Вечканової, Н. Колядко ще недостатньо розкривають її своєрідність. Вчені відзначають її художнє зростання від твору до твору. Виділяючи характерні риси почерку американської письменниці, вони вказують на її тонке проникнення в психологію героїв на переконливий опис психічної одержимості. А. Кейзін, відомий фахівець в галузі про-

зи визнає соціальну спрямованість творів Оутс і простежує зв'язок її творчості з реалістичною традицією американської літератури. Він називає Оутс "соціальним романістом" особливого типу, котрий уміє побачити трагедію багатьох сьогоднішніх американців, які часом не розуміють, що з ними відбувається [17].

Багато цікавих спостережень над творчістю Дж.К. Оутс зроблено в роботі Я.Н. Засурского "Американська література ХХ століття" [4]. Зараховуючи Оутс до письменників-реалістів, пострадянський літературознавець вказує, однак, на "поєднання поглибленого реалізму з прагненням побачити динаміку життя в його трагічних переломах" [4, с. 446]. На думку вченого, Оутс – один із найпопулярніших американських письменників, що поєднує у своїй художній практиці високу літературну майстерність і свіжість думки. Не можна не погодитися і з твердженням про те, що одне з основних достоїнств письменниці – чесний, неупереджений погляд на життя. А.С. Мулярчик [9], підкреслює, що психологічні пошуки у творах тісно пов'язані з соціальним аналізом. Звернення до теми простої трудової людини, на думку літературознавця, значно виділяє Джойс Керол Оутс з-посеред інших американських письменників. Оутс, для дослідника – один із небагатьох американських прозаїків, які тонко відчують суспільні зміни і швидко відгукуються на них. А.С. Мулярчик слушно вказує на інтерес письменниці до найважливіших соціальних і політичних проблем сучасної Америки. На його думку, Оутс цікавить не тільки і не стільки критика правлячих кіл, скільки серйозний пошук позитивного, ініціативного і діяльного героя в середовищі сучасної американської молоді.

До ряду пострадянських американістів належить, на нашу думку, і Н.М. Пальцев [10], який зробив чимало точних і продуманих узагальнень щодо оригінального дару письменниці. Критик вважає, що найбільшому на сьогодні американському прозаїку вдалося створити яскравий, багатолікий, насичений суперечностями художній світ. Творчістю Оутс цікавилися також Т. Ротенберг і С. Белов. Вони виділили таку важливу особливість художньої системи письменниці, як наполегливе бажання поєднувати різноманітні стилістичні засоби [2; 12].

Суттєво, що при всій ретельності та багатоаспектності аналізу творчості Джойс Керол Оутс, низка заторгнутих у ній проблем, перебувають поза увагою дослідників. Маємо підстави стверджувати, що в сучасній літературознавчій думці немає єдиного підходу до вивчення творчості Дж.К. Оутс. Різноманітність її творів певною мірою заважають цілісному, ґрунтовному осмисленню її доробку. Багато матеріалів і тем залишаються нерозкриті, не проведено аналізу коротких оповідань раннього та сучасного періодів її творчості, що підтверджує актуальність нашої розвідки. На нашу думку, залишається поза увагою критиків мала проза Джойс Керол Оутс, як ключова в розумінні проблематики та художньої специфіки її творчості.

Мета статті – комплексне дослідження мовно-стилістичних особливостей малої прози Джойс Керол Оутс та виявлення найважливіших рис індивідуальної художньої системи Оутс.

Виклад основного матеріалу. Аналіз оповідання "Bloodstains" (Плями крові) є одним з переконливих доказів психологічної майстерності американської письменниці та яскравим прикладом її стильової своєрідності. Для синтаксису оповідання Джойс Керол Оутс характерне вживання різних типів речень: простих, складносурядних, складнопідрядних, змішаного типу. Кількісний аналіз свідчить про те, що у відсотковому відношенні прості речення становлять 68%, складносурядні – 11%, складнопідрядні – 15%, змішані – 6% від загальної кількості речень. Переважна більшість простих речень двоскладні поширені. Наприклад: *At the door Altman paused dramatically. He had blocked out even the memory of that life* [16, с. 236]. Проте часто натрапляємо і на прості непоширені речення: *He sat* [16, с. 234]. *Nothing happens. He stares* [16, с. 240]. Такі речення надають розповіді динамічності, більшій компактності, стислості.

Нашу увагу привернула значна кількість простих поширених речень із однорідними членами різних типів. Часто кожний наступний член однорідного ряду підсилює попередній, а разом вони характеризують поняття, явище або ознаку ширше та багатогранніше, ніж окреме слово, створюючи при цьому ще й додатковий емоційний відтінок: *Their expensive homes and automobiles and boats could not quite contain them* [16, с. 235]. *Beverly's jaws are hardening. Her eyes are bright, alert, restless* [16, с. 236]. Продуктивні в оповіданні еліптичні речення. Вони фігурують як в авторському, так і в діалогічному мовленні. Наприклад: *"I thought I saw you"; "Saw me? When?"; "A link before noon"* [16, с. 237]. *Shaking hands. "How are you?" "Not well. I can't sleep. I never sleep, you know that* [16, с. 235]. Такі конструкції надають висловленню динамічності, експресивної виразності, створюють інтонації невимученого живого, схвилюваного усного мовлення. Письменниця також використовує їх за відтворення напруги: *She might want him to go into stores with her. Better to stay behind, to stay hidden* [16, с. 235].

Важливу роль відіграють в оповіданні риторичні питання, які несуть на собі емоційне навантаження, спектр додаткових смислових нюансів психологічного плану: хвилювання, подив, обурення тощо. Наприклад: *The discontent of the past two weeks rose in his mind. What was wrong? What had happened?* [16, с. 242] За їх допомогою письменниця також передає цілу гаму тонких, напів окреслених, ледве відчутних нюансів людських почуттів: *Is that really Dr. Pryor, that man? How has it happened that he must wake in the morning to this particular face and body, always, this particular human being* [16, с. 239].

Характерні для стилю письменниці й номінативні речення, особливо в описах місця чи часу дії: *His daughter's room. Saturday afternoon* [16, с. 239]. Завдання таких речень – сигналізувати нашій уяві про певні образи та активізувати її. Вони також виконують й композиційну роль: слугують експозицією, своєрідним зачином: *His mother. The airport. They have met his mother like this many times and each time they saw the same things* [16, с. 237]. Як бачимо з цього прикладу, автор за допомогою номінативних речень прямо вводить читача в дію, уникаючи довгих описів.

Наведені вище приклади свідчать, що найхарактерніша риса простих речень – їх лаконічність, що є прикметою творчої манери письменниці, виявом її авторської індивідуальності.

Серед складних речень письменниці широко використовує складнопідрядні речення: означальні, часу, причини, умовні, порівняльні: *The telephone was ringing as he entered his home. He had the idea that it had been ringing for some time* [16, с. 236]. Приклад свідчить про комплексне, зв'язане функціонування синтаксичних структур у оповіданні. Складносурядні речення відзначаються тим, що дають змогу зображувати всю багатоманітність явищ дійсності, їхню взаємопов'язаність, передаючи водночас цілу гаму модальних відтінків: *Many of them had several lives, but the lives were somehow shared* [16, с. 235]. *He wore a dark coat, and on the back of his neck there was a vivid red birthmark, a stain in the shape of a finger* [16, с. 234]. *He was a doctor and his patients were sacred to him* [16, с. 235]. Характерним для стилю письменниці є безсполучниковий зв'язок, який яскравіше передає цілу ситуацію порівняно із сполучниковим, будучи більш короткою формою вислову. Однією з найпоширеніших функцій асиндетону в оповіданні є функція експресивного вираження багатогранності зображуваних дій, процесів, предметів або явищ, найчастіше при описуванні численних перипетій людського життя, різноманітних учинків. Наприклад: *His mother had stayed with them for nearly a week, the visit had gone well, everything was over* [16, с. 241]. *Beverly and Edie are going out again, they get in each other's way by the closet* [16, с. 236].

Менш властиві стилю Джойс Керол Оутс речення змішаного типу. Автор використовує їх для змалювання внутрішнього стану героїв (їхніх думок, переживань, здогадів): *He doesn't know what is wrong and yet he understands that it has become impossible, that his body is being pushed to the breaking point, that to contain himself – his physicalness, his being – would take the strength of a wrestler, a man not himself* [16, с. 240]. Як бачимо, письменниця вдало передає психічний стан головного героя, його хвилювання. Привертає увагу використання в складних синтаксичних структурах незавершених речень, як засобу вираження емоційного стану суб'єкта, зображення напруженості події та почуттів: *“She stares at him, closing her purse. There is a cold, bright look around her eyes, a look Lawrence cannot understand. Then she smiles. Oh, yes, I was downtown... I just drove down and back, looking for some things I couldn't get out here... I've been running around all day. I had to pick Edie up at school and take her to the dentist and now... now I have to go out again”* [16, с. 237]. Приклад свідчить, що лаконічна форма вимагала від письменниці найвищої концентрації, стислості вислову, безпосереднього впливу на читача, зумовленого постійною напругою між емоційністю та лаконічністю. Пристрасна, схвилювана, емоційна мова

оповідання не може залишити читача байдужим, тому що письменниця зуміла захопити його.

Важливою рисою малої прози Джойс Керол Оутс є лаконічність. Вона досягається варіативністю поєднання різних типів зв'язку, уживанням коротких речень, речень із повторами та паралелізмами. Вони створюють своєрідний ритм, допомагають виділити найбільш суттєве, заощадити слова і часто слугують критерієм значущості того чи того члена речення, його частини або речення в цілому, а також відображають і експресивно-стилістичну своєрідність мови письменниці. Автор оповідання, разом з логічним викладом змісту, передає також певні відчуття: *“He would see the big house, he would see the piles of magazines and he would smell the acrid, lovely odor of loneliness on the third floor of that house, he would pass into that room and live out his life there chastely and silently. But perhaps he would go into the water screaming. He would thresh his arms and legs - he would sink at once, screaming – and no one could save him. People might come to gawk, but they couldn't save him. And perhaps he would see nothing at all, no visions, no memories, perhaps it was only a lie about a drowning man living his life again and he would see nothing, nothing, he would drown in agony and be washed”* [16, с. 243].

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз свідчить про те, що синтаксичні структури функціонують в оповіданні комплексно, зв'язано. Вони включені в систему засобів художнього зображення, їх використання стилістично зумовлене. Письменниця широко використовує різноманітні синтаксичні засоби, реалізуючи закладені в них багаті емоційно виразні можливості. Особливо продуктивними є прості речення, еліптичні структури, номінативні речення та речення з однорідними членами, які надають оповіданню динамізму та емоційної напруженості. Складні речення слугують для змалювання стосунків між людьми, їхнього внутрішнього стану.

На основі дослідження мовностилістичних особливостей оповідання “Плями крові” ми дійшли висновку, що увага до внутрішнього світу особистості, до розгадування таємниці власного “я”, до призначення людини у світі є провідною у творчості Дж.К. Оутс і характеризує її на всіх етапах розвитку. Її стилю притаманна яскрава самотність, поєднання різних літературних і філософських традицій, у взаємодії яких виокремлюється особливий художній світ. Його цілісність зумовлена морально-етичною позицією письменниці, яка виявляється в гуманістичному намаганні засудити зло та звеличити добро в людині, її прагненням до зображення правди людського існування та розкриття глибин духовних конфліктів особистості.

Піддавши ретельному осмисленню творчість Джойс Керол Оутс, доходимо переконання, що письменницька діяльність цієї неординарної особистості потребує подальшого дослідження та уваги літературознавців.

Список літератури:

1. Александрова О.В. Проблемы экспрессивного синтаксиса. Москва : Высшая шк., 1984. 221 с.
2. Белов С. В поисках гармонии // Дж.К. Оутс. Делай со мной что захочешь. Москва : Художественная литература, 1983. С. 3–18.
3. Денисова Т.Н. Американский роман XX века. Проблема художественного метода : автореф. дис. ... д-ра филол. наук. Москва, 1983. 34 с.
4. Засурский Я.Н. Американская литература XX века. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1984. 493 с.

5. Зверев А. Джойс Кэрол Оутс. Темная сторона. Восемнадцать притч. *Современная художественная литература за рубежом*. 1980. № 5. С. 93–96.
6. Коренева М. Романы Д.К. Оутс конца 70-х годов. Обзор. *Современная художественная литература за рубежом*. 1982. № 2. С. 68–75.
7. Кухаренко В.А. Интерпретация текста. Москва, 1988. 168 с.
8. Мороховский А.Н. Стилистика английского языка. Киев, 1984. 247 с.
9. Мулярчик А. Джойс Кэрол Оутс. Дж.К. Оутс. Сад радостей земных. Москва : Прогресс, 1974. С. 5–16.
10. Пальцев Н. Джойс Кэрол Оутс. Делай со мной что захочешь. *Современная художественная литература за рубежом*. 1975. № 3. С. 64–67.
11. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. Київ, 1992. 230 с.
12. Ротенберг Т. Американский романист как «энтрополог». *Иностранная литература*. 1971. № 6. С. 238–240.
13. Allen M. The Necessary Blankness. Women in Major American Fiction of the Sixties. Urbana: Univ. of Illinois Press, 1976. 226 p.
14. Galperin E. Stylistics. M., 1977. 335 p.
15. Grant M.K. The Tragic Vision of Joyce Carol Oates. Durham: Duke Univ. Press, 1978. 164 p.
16. Hogins James Burl, Yarber Earl Cycle. Essays. Short Stories. Poems. SRA., 1984. 400 p.
17. Kazin A. On Joyce Carol Oates. Critical Essays on Joyce Carol Oates / Ed. by L.W. Wagner. Boston, 1979. P. 157–160.

References:

1. Aleksandrova, O.V. (1984). Problemyi ekspressivnogo sintaksisa [The Issues of Expressive Syntax]. Moskva: Vysshaya shkol., 221 p.
2. Belov, S. (1983). V poiskah garmonii [In Search of Harmony]. Dzh.K.Outs. Delay so mnoy chto zahochesh. Moskva: Hudozhestvennaya literatura, pp. 3–18.
3. Denisova, T.N. (1983). Amerikanskiy roman XX veka. Problema hudozhestvennogo metoda [20th century American novel. The problem of the artistic method]. Avtoref. dis. d-ra filol. nauk. Moskva, 34 p.
4. Zasurskiy, Ya.N. (1984). Amerikanskaya literatura XX veka [American Literature of the XX century]. Moskva: Izd-vo Mosk. un-ta, 493 p.
5. Zverev, A. (1980). Dzhoys Kerol Outs. Temnaya storona. Vosemnadsat pritch [Joyce Carol Oates. The Dark Side. Eighteen Parables]. *Sovremennaya hudozhestvennaya literatura za rubezhom*. No. 5, pp. 93–96.
6. Koreneva, M. (1982). Romany D.K.Outs kontsa 70-h godov. Obzor [D.K. Oates' Novels of the Late 70s. Overview]. *Sovremennaya hudozhestvennaya literatura za rubezhom*. No. 2, pp. 68–75.
7. Kuharenko, V.A. (1988). Interpretatsiya teksta [Text Interpretation]. Moskva, 168 p.
8. Morohovskiy, A.N. (1984). Stilistika angliyskogo yazyika [The English Language Stylistics]. Kyiv, 247 p.
9. Mulyarchik, A. (1974). Dzhoys Kerol Outs. Dzh.K. Outs. Sad radostey zemnyih [Joyce Carol Oates. J.K. Oates. The Garden of Earthly Joys]. Moskva: Progress, pp. 5–16.
10. Paltsev, N. (1975). Dzhoys Kerol Outs. Delay so mnoy chto zahochesh [Joyce Carol Oates. Do With Me What You Want]. *Sovremennaya hudozhestvennaya literatura za rubezhom*. No. 3, pp. 64–67.
11. Ponomariv, O.D. (1992). Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy [The Stylistics of Modern Ukrainian]. Kyiv, 230 p.
12. Rotenberg, T. (1971). Amerikanskiy romanist kak "entropolog" [An American Novelist as an "Entropologist"]. *Inostrannaya literatura*. No. 6, pp. 238–240.
13. Allen, M. (1976). The Necessary Blankness. Women in Major American Fiction of the Sixties. Urbana: Univ. of Illinois Press, 226 p.
14. Galperin, E. (1977). Stylistics. M., 335 p.
15. Grant, M.K. (1978). The Tragic Vision of Joyce Carol Oates. Durham: Duke Univ. Press, 164 p.
16. Hogins James Burl, Yarber Earl Cycle (1984). Essays. Short Stories. Poems. SRA, 400 p.
17. Kazin, A. (1979). On Joyce Carol Oates. Critical Essays on Joyce Carol Oates / Ed. by L.W. Wagner. Boston, pp. 157–160.